

Dr. Yeşim Toduk Akış

CEO'lar tiyatro öğrense neler olabilir?

Zeliha Berksoy ve Liderlik...

BEN ZELİHA BERKSOY'A BAKTIĞIMDA ÜÇ DEĞİŞİK LİDERLİK GÖRÜYÖRÜM. BİRİNCİ OLARAK TİYATROCU ÖZELLİĞİYLE ORTAYA KOYDUĞU LİDERLİK, YANI "ÖYUNCU" OLARAK LİDERLİĞİ. SONRA AKADEMİSYEN OLARAK BİLDİĞİ KONUYU ÖĞRENCİLERİNE ÖĞRETEN "BÖLÜM BAŞKANLIĞI", MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ, DEVLET KONSERVATUARI SAHNE SANATLARI (OPERA, TİYATRO, BALE) BÖLÜM BAŞKANLIĞI VE ONUN İÇİN ÖĞRENCİLERİNİ YÜREKLENDİREN BİR LİDERLİK GÖRÜYÖRÜM. ÜÇÜNCÜ OLARAK ORTAYA KOYDUĞU LİDERLİK İSE YENİ FİLİZLENDİRDİĞİ "SEMIHA BERKSOY OPERA VAKFI" İÇİN YÜRÜTTÜĞÜ SOSYAL TOPLUMSAL LİDERLİK. ÜÇ DEĞİŞİK KONU VE İÇİÇE GEÇMİŞ ÜÇ DEĞİŞİK ALANDA LİDERLİK; BUNLARIN HER BİRİNDE PROF. ZELİHA BERKSOY FARK YARATIYOR, TAKİPÇİLER EDİNİYOR VE BİRİNDEN DİĞERİNE GEÇERKEN ÜÇ KONUYU DA BİRBİRİNE EKLEYEREK GÖTÜRÜYÖR.

Zeliha Berksoy'un bu üç liderlikteki gizli başarı formülü nedir?

Sanki biraz yaşamın önüme koyduğu şekli götürdüm diyebilirim. Bunun için de en önemli olan şey inanmak ve içtenlik. Çocuksuluğumu kaybetmemiş, içimdeki çocuğu hep benimle birlikte yanıbaşımdaymış gittiğim her yere götürmüş bir insanım. Çocukluğumu yitirmemek her konuda çok önemli. Çünkü o zaman tabi inancınız konusunda daha naif oluyorsunuz, meseleye daha tarafsız ve daha içten bakabiliyorsunuz. İçinizde çocuksu bir cesaret geliştiriyor hedeflediklerinizi yapmak için. Çünkü hep iyi yönüne bakıyorsunuz ve iyi taraflarını oldurmaya çalışıyorsunuz. Ve tabi ortaya böy-

le bir enerji koyduğunuz ve etrafınızı da buna ikna ettiğiniz zaman o enerji iyi bir şeye dönüşmeye başlıyor.

Bu üç liderlikten bir oyuncu olarak Zeliha Berksoy Türkiye’de 45 yıl önce neler yaptı? Daha sonra da hedeflerinize geçelim.

Beni şekillendiren, çok farklı düşünmeye iten ve hayal gücümü çok farklı işleten hep meraklarım ve o işi yapma hevesim, heyecanımdır. Çocukluğumda olunursa oyuncu olunur gibi bir dünyanın içindeydim. Ben “Ben” gibi olayım istedim her zaman. Annem: Eğer sanatkar olacaksan kendin olacaksın; kötü ol kendin ol, ama hiç kimseye benzeme derdi. Felsefesinden bakacaksınız; derinlemesine bakacaksınız; ne olup bittiğini kavrayacaksınız ve bu bütünü üzerine hakim estetiği inşa edeceksiniz. Ben Ankara Devlet Konservatuarı’nda bunu öğrendim. 1960 ve 1965 yılları arasında sistemli bir tiyatro eğitimi aldım. Bana öğütlenen, ölçü olarak önüme konan çıta çok yüksekti ve ben o çitayı aşmak için Berlin’e gittim. Berlin’de Schiller Tiyatrosu’nda genç bir rejisör’ün asistanı olarak çalışmaya başladım. Ardından, Batı Berlin’de Devlet Tiyatrosu’nu kurmuş olan ve kırk yıl onun başında bulunan ve çok önemli bir opera rejisörü olan Herr Barlok’un asistanlığını yaptım. O zamanki Doğu Berlin’in kültür farklılığını da görebilmek için Berliner Ensemble Tiyatrosu’na da gittim. Brecht’i kendi tiyatrosunda öğrenmenin değeri çok büyüktü. Onu somut, gerçek ve insani taraflarıyla öğrendim. Devlet Tiyatrosu’nda büyük roller oynamış genç bir oyuncu olarak şöhrete dalıp işi basitleştirmedim ve kolaylaştırmadım. Sabırlıydım ve içtenlikle davranıyordum. İnsanların ilgisini çeken de bu olmalı.

Sizce iyi sanatçılar bütün rolleri oynamak zorunda mıdır, yani bu bir ölçü müdür? Rollerinizi oynamadan önce bir ön araştırma yapar mısınız?

Bence iyi sanatçılar bütün rolleri oynamak

zorunda. Tiyatro dünyasında büyük rejisörler ve aktörler size bakar ve repertuarınızı söyler. Özellikle “sahne kişiliği” çok önemlidir. Sahneye adım attığınız an siz kimsiniz; bu da doğuştan gelen bir şeydir. Ayrıca sahnede “buluş özelliği” de çok önemlidir. Bu buluş özelliği veya keşfetmek günlük yaşamımızda farklı durumlarda karşımıza çıkar. Bu aynen bir yöneticinin farklı bir gruba prezantasyon yaparken güçlü bir çekim alanı yaratabilmesi için vücut duruşu, ses tonu, ikna kabiliyetini doğru noktada kullanması gibidir. Kişinin iş yaşamında, birebir iletişimde hitabet yetisi, heyecanı kontrol altına alabilme becerisi en az onun doğru vurgulama ve sözcük seçimleri kadar önemlidir. Biz tiyatrocular işte bu buluş özelliğini sahnede kullanırız, yönetici liderler ise takımlarıyla birlikte hedeflere ulaşırken kullanırlar. Görüldüğü gibi eylem, içinde dramatik bir aksiyonu taşımaktadır.

Zeliha Hanım, akademik hayatımızda öğretim üyesi olarak hangi yenilikleri getirdiniz neleri farklı yaptınız?

Ben bir oyuncuyum. Bunun yanında bir Brecht şarkıcısıyım. Bu da benim ikinci bir özelliğim ve Türkiye’de Brecht oyunculuğu, Brecht şarkıcılığı konusunda kırk yıldır böyle bir tanınırlığı var. 1974 yılında, İstanbul Devlet Konservatuarı’nın Opera Bölümü’ne sahne hocalığı teklifi aldım. Beni Ankara Konservatuarı’ndan tanıyorlardı. O yıl bütün bir yaz derse hazırlık için çalıştım. Bütün tiyatro tarihinin özetini yazdım. Dersimin iki saatlik kısmında öğrencilerle obje ve mimik çalışmaları yapıyorduk. Diğer bir saatlik kısımda da Teori çalışıyorduk. Zamanla öğretmenlik benim hoşuma gitmeye başladı. Derken kadro edindim. 1978’de Tiyatro Bölümü’nü kurdum.

35 senedir yaptığımız hocalığımızı özetlerseniz, ne yenilikler getirdiniz konservatuara?

Ben Tiyatro Bölümü’nü kurarken bütün dünya üniversitelerinin tiyatro bölümlerinin ve Ankara Devlet Konservatuarı’nın

BRECHT’İ KENDİ TİYATROSUNDA ÖĞRENMENİN DEĞERİ ÇOK BÜYÜKTÜ. ONU SOMUT, GERÇEK VE İNSANİ TARAFLARIYLA ÖĞRENDİM. BENİM İÇİN EN ÖNEMLİSİ KENDİMİ ÖĞRENCİ POZİSYONUNA SOKMUŞ OLMAMDIM. DEVLET TİYATROSU’NDA BÜYÜK ROLLER OYNAMIŞ GENÇ BİR OYUNCU OLARAK ŞÖHRETE DALIP İŞİ BASİTLEŞTİRMEDİM VE KOLAYLAŞTIRMADIM. SABIRLIYDIM VE İÇTENLİKLE DAVRANIYORDUM. İNSANLARIN İLGİSİNİ ÇEKEN DE BU OLMALI.

müfredatlarını göz önüne aldım ve kendi durumumuza en uygun müfredatı çıkardım. Bizim okulumuzda Teori derslerimiz çok önemlidir. İçerisinde uygarlık tarihi konuları vardır. Ayrıca metne yönelik dramaturji ve felsefe dersleri vardır. Biraz da benim yapımdan dolayı böyle şekillendi. Okulumuzda metin araştırması, metin çözümlemesi dersi çok yoğundur.

Bu da benim yurtdışında Brecht Tiyatrosu’nda edindiğim bir yöntemdir. Onun için bizim öğrenciler diğer tiyatro okullarından farklıdır.

Sizin liderliğinizde yetişen öğrenciler hangi açılardan farklıdır?

Düşünce açısından, meseleye bakış açısından, felsefi açıdan ve uygarlık tarihine dayanarak tarihsel bir perspektif açısından farklıdır. Farklı bir ekol koyuyorsunuz ortaya. Öğrenci o şekilde kendini eğitiyor ve düşünen bir oyuncu oluyor.

Kendinizi diğer konservatuarlarla karşılaştırdığımızda veya birlikte ortak projeler yaptığımızda böyle bir spektrumda diğerleri nerede kalır siz nerede kalırsınız?

Bizim öğrencilerimiz öğrendiklerini nedensellikleriyle birlikte, tartışarak öğrendikleri için oyunlarında anlatılmak isteneni seyirciye net olarak iletebiliyorlar. Çünkü nedensellikleri ortaya koyduğunuz zaman oyun hikaye olmuyor, yaşamsal bir gerçek oluyor. Öğrencilerimin her şeyiyle ilgilenmeyi çok severim. Bu yönümden dolayı da benim adım çıkmıştır; “Zeliha Hanım kendi öğrencileri konusunda hassastır” diye.

Biraz da tatlı sert bir halim vardır.

Konservatuardaki yöneticiliğinize, liderliğinize dönersek, bölümünüz için bir misyon koydunuz. Bunu yerine getirdiğinize inanıyor musunuz?

Ben hocalık misyonumda öğrencinin bana benzememesine çok önem veririm. Bu durum tiyatro eğitiminde çok hassas ve sakıncalı bir konudur. Çünkü öğrenci çok bakir geliyor ve hocasını görüyor. Hoca

nasil oynuyorsa o da öyle oynayacak.

Oysa benim Berlin'deki ihtisasım sırasında öğrendiğim ekol içinde ilk önce metni çözümlenmek vardır. Tiyatro konusunda bilimi sanattan ayırmamak önemlidir. Hatta Brecht'in bu konuda şiiri de vardır: Bir tiyatro sanatçısı ya da bir sanatçı aynen bir bilim adamı gibi olmalıdır der.

İnsanın kendini tiyatrodan daha çok tanıdığını düşünüyorsunuz. Sizce kişi tiyatro eserini oynarken kendi zaafalarını mı görüyor?

Tiyatrodan kendinizi çözüyorsunuz. Çünkü insanı araştırıyorsunuz. Onun zaaflarını, içine düştüğü çelişkileri ve kavrayışını görüyorsunuz. Kendini oluşturuyor insan. Çünkü tiyatro eğitimi size rahatlığı ve güveni verir, kendinizi tanımayı ve kendinizi objektif olarak değerlendirmenizi sağlar. Kendinizi yüzeysel değil, dikey ve yatay bir değerlendirmeye sokarsınız.

Kişinin kendisi olmasını tiyatro ile nasıl sağlıyorsunuz?

Kişinin kendini bulması zamanla oluyor. Bir oyuncunun ilk on yılı didinmekle geçer. Kendinizi oluşturmak için didinirsiniz. İşte o sırada çok iyi örnekler görmek lazım. Çünkü görmek bir oyuncu için çok önemlidir. Gözlem ana noktadır. Gözlem yeteneğimizin gelişmesi lazımdır. Biz konservatuarda bununla ilgili alıştırmalar yaparız.

Semiha Berksoy Opera Vakfı'nı canlandırma yoluna gittiniz. Onun hikayesini öğrenebilir miyiz?

Ailemden kaynaklanan bir durumdur. Bazı olgular zamanı geldiğinde ister istemez kaderinize ekleniyor. Bu da öyle bir sorumluluk, bir sanatçı sorumluluğu. Oyuncululuğumda anneme hiç benzemeyen bir oyuncu kişiliğim oluştu. Ancak annemden birikim açısından etkilendim.

Tabi ki büyük bir sanatçı olarak annemden çok beslendim. Babamdan da beslendim. Ama bunu kişiliğimle bütünleştirdim. Vakıf yeni kurulurken ben ancak bir mürit olabilirdim, şimdi benim sorumluluğumda kaldı. Ve tabi annemi temsil etmek durumunda oldum. O zaman dedim ki biz bu vakfı canlandıralım ve giderek bu kurumsallaşma yolculuğu başladık.

Semiha Berksoy Opera Vakfı'ndaki hedefiniz nedir?

İlk olarak, annemin eserlerine sahip çıkmak, korumak ve onlarla İstanbul'da bir müze oluşumuna gitmeyi amaçlıyoruz. İstanbul 2010 Projesi çerçevesinde ciddi bir çalışma yürütüyoruz. İkincisi, tabi yine eğitimcilik ağır basıyor. Türkiye'de sanat hayatında çok büyük zorluklar var. Biz vakıf olarak opera, tiyatro, plastik sanatlar konusunda yeni kuşaklara destek olmayı amaçlıyoruz.

KİŞİNİN İŞ YAŞAMINDA, BİREBİR İLETİŞİMİNDE HİTABET YETİSİ, HEYECANI KONTROL ALTINA ALABİLME BECERİSİ EN AZ ONUN DOĞRU VURGULAMA VE SÖZCÜK SEÇİMLERİ KADAR ÖNEMLİDİR. BİZ TİYATROKULAR İŞTE BU BULUŞ ÖZELLİĞİNİ SAHNEDE KULLANIRIZ, YÖNETİCİ LİDERLER İSE TAKIMLARIYLA BİRLİKTE HEDEFLERE ULAŞIRKEN KULLANIRLAR. GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ EYLEM, İÇİNDE DRAMATİK BİR AKSİYONU TAŞIMAKTADIR.

Bize biraz misyonunuzdan bahsedebilir misiniz?

Birincisi, bizim misyonumuzda Semiha Berksoy'un resim koleksiyonuna sahip çıkmak vardır. İkinci olarak da opera, tiyatro ve plastik sanatlar vakfı olmasıdır. Bu konuda özellikle üniversiteyle birlikte ortak bir eğitim götürüyoruz. Bunun için bir sanatçının üniversiteden sonra ilk on yılı kendini var etme dönemi olduğundan dolayı bu süreyi biz vakıf olarak onlara kazandırmak istiyoruz. Çünkü konservatuardan çıkan genç bir oyuncu, ya da genç bir opera sanatçısı ortada kalıyor. Hem onun oynayabileceği bir alan ve hem de kendini koruma altında hissedebileceği bir kurum oluşturmayı istiyoruz. Oyuncu bizim aracılığımızla yurtdışı kontakları da kurabilecek.

Vakfınız yöneticilere yönelik eğitimleri nasıl verecek?

Bir yöneticinin karşısındakini ilk etki anı çok önemlidir, tıpkı bizim sahneye çıktığımız anda olduğu gibi. Yöneticilerin herhangi bir toplantıya girdiklerinde kendilerine ait bir çekim alanı oluşturmaları gerekir. Biz tiyatrodan artistik bir çekim alanı oluşturuyoruz ama yöneticiler de daha farklı bir çekim alanı oluşturmak durumundadır. Çünkü giydiğiniz kostümlerle, mesela takım elbise ve kravatla sade bir yalnızlık içindedir. İlk anda karşınızdakini etkilemek için "içsel bir çekim alanı" oluşturmak durumundasınız. Buna "iç kondisyon" diyoruz. Tavrınızla, ses tonunuzla kendi çekim alanınızı oluşturursunuz. Ses renginizi güzelleştirmek için de bunun egzersizlerinin yapılması gerekir. Mutlaka eğitmenin sizin sesinizdeki en güzel tonu bulması lazım. Sizin doğanıza uygun en güzel rengin hangisi olduğunu bulacaksınız. Sesinizin tonu, volümü, konuşma temponuz, kelimeleri çok iyi artiküle etmeniz, konsolları ve vokalleri doğru vurgulamanız gerekir. Biz vakıf olarak bu eğitimleri "güzel konuşma sanatı" adı altında veriyoruz.

YÖNETİCİLER İÇİN SİHİRLİ BİR DEĞİŞİM YARATARAK ÇEKİM GÜCÜ OLUŞTURMALARINI VE İŞ YAŞAMINDA FARK EDİLMELERİNİ SAĞLIYORUZ. KİŞİNİN ŞİRKETİN TÜM KADEMELERİNDE KENDİNİ RAHAT VE GÜVENİLİR BİÇİMDE İFADE ETMESİ, KURUM İÇİNDE VE MÜŞTERİ BAZINDA ETKİLEYİCİ VE KOLAY ANLAŞILIR OLMASINI SAĞLAYARAK; MÜŞTERİ İLE KARŞILAŞMA VE VEDALAŞMA ANINDA ONDA BİR MEMNUNİYET VE İLİŞKİYİ SÜRDÜRME DUYGUSU YARATACAKTIR.

Vakıfta, yöneticilere yönelik olarak zengin öğretim kadronuz ile güzel konuşma sanatı öğretiyorsunuz. Bu aynı zamanda etkileyici iletişim kurmayı gerek bireysel gerekse topluluk önünde fark yaratma konusunda yöneticileri geliştiriyor. Bu farklı yöntemler neler?

Biz buna "sihirli değişim" diyoruz. Yöneticiler için sihirli bir değişim yaratarak çekim gücü oluşturmalarını ve iş yaşamında fark edilmelerini sağlıyoruz. Güzel konuşma sanatı kişinin kendini var edişinde yeniden bir yapılanma eğitimi demektir. Kişinin şirketin tüm kademelerinde kendini rahat ve güvenilir biçimde ifade etmesi, kurum içinde ve müşteri bazında etkileyici ve kolay anlaşılır olmasını sağlayarak; müşteri ile karşılaşma ve vedalaşma anında onda bir memnuniyet ve ilişkiyi sürdürme duygusu yaratacaktır. Bizim eğitimlerimizdeki iddiamız şu:

Sesimle dokunuyorum.

Bedenimle konuşuyorum.

Anlaşılmak için doğru vurguluyorum.

Gökkuşağının yedi rengiyle etkiliyorum.

Kelimeleri rahat, akıcı söylüyorum.

Nefesimle içimdeki gücü keşfediyorum.

Çalışmalarımızda teknik bölümlere başladık. Ama beni çok ilgilendiren dramatik bölüm. Bu bölümde kişiyi serbest alana alıyorsunuz. Dramatik eğitim bireyin hangi meslek grubundan olursa olsun, birçok yaratıcı ve kuramsal egzersizlerin birleşimiyle toplumsal baskılar karşısında bireyin eksik kalmış yanlarını, gerek yaşamın içinde ve gerekse meslek hayatında, kendisini atak ve doğru bir şekilde ifade ederek; yaratıcı kabiliyetini, zengin ve gerçeklerden kopmayan bir hayal gücünü, bakma ve görme yeteneğini, değişik olaylara birden dikkatini toparlayabilme yetisini, kısacası yaşamın tüm alanında kendini doğru ifade edebilme becerisini geliştirmeyi hedefliyor. Vakfımızın yöneticiler için diğer bir eğitim konusu diksiyon, beden dili ve kişinin kendini ifade etme ustalığını içermektedir. Kişi, kendi seçtiği bir konuyu, topluluk önünde, en iyi ve en güzel şekilde anlatır. Bu egzersizin amacı, konuşma yapan kişinin topluluğun dikkatini anlattığı konuya çekebilmesi için; sesini doğru ve etkili kullanabilmesini, kelimeleri dikkatli seçerek düzgün cümle yapısı oluşturabilmesini ve dinleyicilerin kendisini daha rahat ve kolay bir şekilde anlamalarını sağlamaktır. Kişi, anlatılan konuya ne derece hakim ise; dramatik aksiyon, doğru entonasyon, beden dili ve özgüveninden kaynaklanan bir serin kanlılık ile dinleyicileri o denli etkileyebilir. Topluluğu ikna etmek, ancak ve ancak "güzel konuşma sanatı" nı doğru bilmekten geçer.

"Sahne konuşmanız ölçütlü biçimde, susmanız sanatlı olsun..."